

Statsminister Jonas Gahr Støre
Finansminister Trygve Slagsvold Vedum

01.03.2024

Statsbudsjett 2025 – Tid for å ta grep for tilstrekkelig kompetanse for framtida

Vi lever i urolige tider med krig i Europa, økt spenning mellom land og allianser, klimaendringer, demografiske utfordringer og lav økonomisk vekst.

Både det grønne og digitale skiftet vil kreve store omstillinger. Dette vil føre til store endringer i etterspørsel etter kompetanse i arbeidsmarkedet framover. Hvis regjeringen skal oppnå sine mål om større energiproduksjon og reduserte utslipp, må tilbudet av ingeniør- og teknologkompetanse økes. NITO mener mangel på ingeniørarbeidskraft vil bli en stor utfordring i årene framover.

I tillegg til å bidra til at norsk arbeidsliv har tilgang på den kompetansen arbeidslivet etterspør, er det viktig at regjeringen fører en ansvarlig politikk som sikrer energiproduksjon og -forsyning, styrker norske virksomheters konkurransekraft og fortsatt høy sysselsetting. Det forutsetter en politikk for lav inflasjon, stabil kronekurs, forutsigbar rente og et konkurransedyktig skatteregime for næringslivet.

NITO mener regjeringen må prioritere følgende tre områder i sitt budsjettarbeid:

- *tilstrekkelig kompetanse*
- *fornybare energikilder*
- *klimatilpasning*

Skape og utvikle den kompetansen Norge har behov for

Kompetanse er en forutsetning for å finne smartere, mer effektive og grønnere løsninger, produsere nok kraft for å klare elektrifiseringen av samfunnet, ta i bruk teknologi og samtidig sikre høy verdiskaping for å opprettholde og utvikle velferdssamfunnet.

Det er behov for en gjennomgående teknologi- og realfagssatsning som sikrer at vi klarer å møte etterspørselen i et arbeidsmarked i rask endring.

Styrk ingeniør- og teknologiutdanningene

Ingeniør- og teknologikompetanse er avgjørende i den grønne og digitale omstillingen. Det er stor mangel på denne kompetansen i dag. I utsynsmeldingen (Meld. St. 14 (2022–2023)) har regjeringen signalisert en prioritering av fagfelt med stort kompetansebehov, blant annet innen IKT, grønn omstilling og velferdstjenester. NITO etterlyser en kraftigere satsing, og det haster.

- Norsk arbeidsliv har behov for minst 40.000 flere arbeidstakere med IKT-utdanning fram mot 2030¹. NITO ber om at det i revidert budsjett for 2024 bevilges flere IKT-studieplasser i høyere utdanning, med en opptrapping til om lag 1700 fra budsjettet for 2025.

- Alle de regionale helseforetakene melder at de har behov for flere bioingeniører fram mot 2035. Høgskolen i Innlandet har til nå brukt midlertidige midler for å utdanne bioingeniører. Det er behov for fullfinansiering av studieplassene for å opprettholde driften. NITO ber om at det i revidert budsjett for 2024 bevilges midler til 30 studieplasser for bioingeniører ved Høgskolen i Innlandet, med en fullfinansiering fra 2025.

Styrk realfag og teknologi i grunnskole og videregående skole

Søkertallene til høyere realfagsutdanninger for 2023 viser en nedgang på 6,6% siden 2022, og er det laveste antall førstevalgssøkere på over 10 år². For å møte etterspørselen i arbeidslivet må flere velge utdanninger og yrker innen realfag- og teknologi.

PISA-undersøkelsen fra 2022 viser at aldri før har norske elever prestert dårligere i gjennomsnitt i matematikk. Dette er bekymringsfullt. Det er også en drastisk nedgang i antallet som ønsker å utdanne seg til lærere i disse fagene.

Det er behov for en styrking av realfagene i grunnskole og videregående skole gjennom

- rekruttering av flere og bedre realfagslærere
- flere timer i naturfag på ungdomsskolen
- å styrke undervisningsressurser i realfag for inspirerende og praktisk undervisning
- koble arbeidslivet tettere på skolene for å styrke relevansen til fagene

Tiltak for kompetanseutvikling

Det er positivt at en ny kompetansereform nå blir utredet. Kompetansereformutvalget skal legge fram sin rapport i oktober 2024, og en ny reform vil ikke komme på plass før tidligst i 2025. NITO mener det er viktig å få på plass virkemidler i budsjettet for 2025, for at flere skal få mulighet til etter- og videreutdanning. NITO ber om at regjeringen i statsbudsjettet for 2025:

- setter av minst 130 millioner til regionale kompetansefond, der partene i arbeidslivet, sammen med utdanningssektoren identifiserer behov og henter inn tilbud
- at bransjeprogrammene for kompetanseutvikling videreføres i minimum fem år
Bransjeprogrammene for olje, gass og leverandørindustrien og for elektro/automasjon- og elkraft/fornybarnæringen bør videreføres i minst en ny periode fra 2025.
- styrker studieforbund under Kunnskapsdepartementets budsjett.

Fornybar energi

Det forventes at Norge vil få et kraftunderskudd fra 2026/27. Det er derfor et behov for et stort løft for å sikre økt tilgang på kraft. Havvind kan bli en viktig energikilde og næring for Norge. Regjeringen må legge til rette for en bærekraftig utbygging og satsing på havvind. Det blir viktig for tilgangen på fornybar energi og for utvikling av nye arbeidsplasser. NITO understreker at høye krav til kunnskap, kompetanse og teknologi må følges opp av en helhetlig satsing på kartlegging og kompetansebygging i alle ledd. Dette bør inngå i en langsiktig finansieringsplan som strekker seg over flere år.

Behov for raskere avklaring og kortere saksbehandlingstid av ny kraft- og nettutbygging

Det er stort behov for tilgang på mer nett, da store deler av dagens strømnnett mangler kapasitet. Nettkapasitet kan bli en flaskehals for etablering av nye virksomheter. Det er behov for raskere utbygging av kraftnettet slik at det er mulig å føre strømmen dit den trengs. Det vil være et viktig virkemiddel for å ha virksomheter og skape arbeidsplasser over hele landet.

I dag tar det flere år å få godkjent nye kraft- og nettutbygginger. Det er stort behov for å få redusert saksbehandlingstiden. En videre styrking av saksbehandlingskapasiteten i NVE, RME og OED er viktig for å bidra til en raskere konsesjonsbehandling av saker som gjelder strømmnett og fornybar kraft. NITO foreslår at det settes av om lag 40 millioner til dette formålet i statsbudsjettet for 2025.

Behov for en kunnskapsbasert energipolitikk

For å nå klimamålene står vi overfor en stor og omfattende omstilling. Forskningsmiljøene er en viktig bidragsyter for framtidig næringsutvikling og det må satses på grønn energiforskning. NITO er kritisk til reduksjonen som har funnet sted de siste årene og går inn for at bevilgningene til energi- og klimavennlig teknologi styrkes med 140 millioner kroner i budsjettet for 2025 (Kap 1850, post 50).

Energieffektivisering – styrking av Enova

Det er et stort uforløst potensial til å spare energi gjennom energieffektivisering. Tiltak som stimulerer til økt energieffektivisering er en rask og enkel måte å øke tilgangen til mer kraft. Virkemidlene må skjerpes og være målrettede. Regjeringens handlingsplan for energieffektivisering må følges opp med konkrete virkemidler av alle involverte departement.

Det er viktig at det offentlige går foran. En rekke tiltak kan gjøres på kommunalt og statlig nivå og ha god effekt. Det gjelder særlig energibruk i bygg. For å stimulere til dette foreslår NITO at bevilgningen til Enova økes med 400 millioner utover 2024-budsjettet, kap 1825, post 50 i Energidepartementets budsjett. Det er også behov for et kompetanseløft som inkluderer at vi har energirådgivere og medarbeidere som kan gjennomføre tiltakene raskt og effektivt. Vi viser her også til felles innspillet fra NITO og 34 andre organisasjoner¹.

Enova er et målrettet verktøy for å stimulere til tiltak som på sikt vil bidra til nasjonale utslippsreduksjoner. Støtte til både næringslivet og private forbrukere er et effektivt virkemiddel til å få tatt i bruk løsninger som er mer energieffektive og mer klimavennlige. Støtten til energieffektivisering i husholdningene bør videreføres og utvides, og den bør inkludere både fjernvarme og bruk av batterier. NITO mener Enovas bevilgning til dette bør økes med ytterligere 700 millioner utover de midlene som er satt av fra før (kapitel 1428, post 50) i Klima- og miljødepartementets budsjett.

Tilskuddsordningen gjennom Husbanken til energitiltak i kommunalt eide bygg må økes. Det bør settes av nye 300 millioner kroner til energitiltak i kommunale boliger/bygg, kap 1825, post 60 i Energidepartementets budsjett.

Klimatilpassing

NITO er bekymret for konsekvensene av og kostnadene klimaendringene påfører samfunnet. Det må iverksettes tiltak for å redusere virkningen av klimaendringene. Mye av dagens bygningsmasse og infrastruktur er ikke tilpasset det klimaet vi er på vei mot. Derfor bør en klimapolitikk som kutter utslipp ledsages av effektiv klimatilpassningspolitikk.

NITO mener det er god samfunnsøkonomi å investere i klimatilpassning. Ekstremværet Hans er anslått til å ha kostet samfunnet 1,8 milliarder kroner, ifølge Norsk Naturskadepool.

I en rapport fra 2021 skriver Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) at det er behov for 85 milliarder kroner for å sikre bygg som er i rasfarlige områder. Både NVE, Riksrevisjonen og Gjerdrumutvalget har påpekt at behovet for forebygging er langt større enn tiltakene som

¹ <https://www.nelfo.no/contentassets/7800003d07204f8ba2624288abce62df/innspill-fra-35-organisasjoner-til-statsbudsjett-2025-om-energitiltak-i-bygg.pdf>

gjennomføres i dag. Vi forventer en klar økonomisk prioritering av dette arbeidet i det kommende budsjettet.

Klimasats

Kommunene har en viktig rolle i arbeidet med utslippsreduksjoner og i arbeidet med klimatilpasning. Ordningen med klimasats har bidratt til å styrke arbeidet på lokalt nivå og er med på å framskynde den grønne omstillingen. NITO ber om at regjeringen øker bevilgningen til Klimasats med 80 millioner kroner i neste års budsjett (kapittel 1420, post 61), slik at samlet bevilgning blir på 200 millioner kroner.

Rassikring

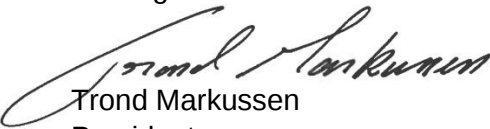
De oppdaterte 2024-behovstallene fra Norsk rassikringsgruppe viser et behov for rassikring på 96 milliarder kroner, hvorav ca 61 milliarder på fylkesveiene og 35 milliarder på riksveiene. Rassikring av fylkesvegene er kraftig underfinansiert i dag. I noen fylker vil det ta opp mot 120 år med dagens finansiering å sikre de farligste skredpunktene.

Det er alt for lenge å vente på trygg skole- eller næringsvei. Folks sikkerhet kan ikke være avhengig av hvem som eier veien. NITO mener staten bør øke sin finansiering av riks- og fylkesveier med 2 milliarder til rassikring av fylkesveiene fra neste års statsbudsjett, og samme satsing må gjøres for riksveier.

Følg opp stortingsbehandlingen av “Klima i endring – sammen for et klimarobust samfunn”

NITO mener at vedtakene i stortingsbehandlingen av Meld. St. 26 (2022-2023) er gode. Det er viktig å iverksette disse vedtakene raskest mulig.

Vennlig hilsen

Trond Markussen
President

Egil Thompson
Generalsekretær